

2. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: [монографія] / В. Т. Шлемко, І. Ф. Білько. – К. : НІС, 1997. – 144 с.
3. Ермошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Ермошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
4. Савицька О. Оцінка та шляхи забезпечення фінансової безпеки України / О. Савицька // Економічний форум. – 2012. - №3. – С.14
5. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України // Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.
6. Коваленко О.Ю. Аналіз та оцінка рівня фінансової безпеки України / О.Ю. Коваленко // Економіка. – 2010. – Т. 133. – Випуск 120. – С. 56-61, 7 Индекс инфляции в Украине / Финансовый портал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/index/inf/?2014>.
7. Финансовый портал Минфин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/index/inf/>
8. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред. З.С. Варналія. – К: Знання, 2009. – 647 с.
9. Финансовый портал Минфин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://index.minfin.com.ua/budget/>
10. Вартість кредитів за даними статистичної звітності банків України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.bank.gov.ua/files/Procentlastb_KR.xls
11. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України ; за ред. академіка НАН України С.І. Пирожкова. – К., НІПМБ, 2003. - 42 с.

Стаття надійшла: 12.03.2015 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Горелов Д.О.

УДК: 336.71.001.25(477)
JEL Classification: G 220

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВ

Лазарева А.П., асистент
Маріупольський державний університет

Анотація. В статті розкрито основну мету банківської діяльності. Перераховано основні завдання безпеки банківської діяльності, а саме: захист законних інтересів банку і його працівників; профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації; оперативне реагування елементів структури банку на загрози, що виникають, та негативні тенденції розвитку зовнішніх і внутрішніх обставин; виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіяння банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, перешкоджати їх нормальній діяльності; виявлення та формування причин і умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів; виховання та навчання персоналу з питань безпеки; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на підрив безпеки банку; збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних і інформаційних ресурсів банку. Наведено сутність таких понять як: «фінансова безпека банків», «економічна безпека банків», «фінансово-економічна безпека банківської системи». Визначено що забезпечення безпеки банківської системи обумовлене взаємодією інтересів банківських установ і суб'єктів ринкової економіки і, та залежить від таких певного ряду чинників. За допомогою аналізу наукової літератури виділено чинники, які впливають на фінансову та економічну безпеку банків. Представлено заходи забезпечення безпеки банків, як на рівні держави, так і на рівні окремих банків. Наведено схему економічної безпеки у системі економічної безпеки України. Розкрито основні показники та їх порогові значення економічної безпеки банківської системи України. Представлено динаміку економічних нормативів банківської системи України, що дало змогу визначити стан фінансово-економічної безпеки українських банків. Вказано заходи, щодо підтримки фінансово-економічної безпеки банків.

Ключові слова: економічна безпека банків, фінансова безпека банків, банківська система, національні інтереси, державна безпека, нормативні показники.

FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF BANKS

Anastasia Lazareva, Assistant
Mariupol State University

Summary. *The main purpose of banking is shown in the article. The main objectives of banking security are pointed, namely the protection of the legitimate interests of the bank and its employees; the prevention of crime and criminal attacks on bank property and staff; early detection of real and potential threats to the bank (to introduce measures to neutralize them); rapid response elements of the structure of the bank to the threats that arise, and negative trends of internal and external circumstances; identify internal and external causes and conditions that may contribute to the bank loss, its employees, customers and shareholders and other material damage, interfere with their activities; identification and formation causes and conditions conducive to the implementation of the bank's best interests; education and training on safety; reduce the negative consequences of the actions of competitors or criminals, to undermine the security of the bank; conservation and efficient use of financial, material and information resources of the bank. Also it is shown the essence of such concepts as "financial security banks", "economic security of banks", "financial and economic security of the banking system". It is determined that the safety of the banking system due to the interaction of interests of banks and business and market economy depends on specific number of factors. It is identified the factors that affect the financial and economic security of banks due to the analysis of scientific literature. It is submitted the security banks measures as at the state level and at the level of individual banks. It is shown a diagram of economic security in the system of economic security of Ukraine, the basic indicators and their thresholds of economic security of Ukraine's banking system. The dynamics of economic ratios of the banking system of Ukraine are given, to determine the state of the financial and economic security of Ukrainian banks. It is specified the measures to support financial and economic security of banks*

Keywords: *economic security of banks, financial safety of banks, banking system, national interests, state security, normative indexes.*

Постанова проблеми. В умовах всеохоплюючої кризи, яка торкається також й фінансової сфери країни, постає велике питання забезпечення фінансової безпеки банківської системи країни. В даному аспекті існує прямий взаємозв'язок фінансово-економічної безпеки держави та фінансово-економічної безпеки банківської системи, тому як останнє є складовим елементом фінансово-економічної безпеки держави. Тобто, якщо рівень фінансово-економічної безпеки банківської системи буде зростати, то це є значним підґрунтям для зростання фінансово-економічної безпеки країни. Однак, на жаль, сучасний стан банківської системи не впливає позитивно на рівень фінансово-економічної безпеки країни. Тому постає проблема у адекватній оцінці реального стану банківської сфери та розробки заходів щодо її підвищення рівня фінансової безпеки банківських установ та банківської системи в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз наукової періодики дозволив виявити, що проблемами фінансово-економічної безпеки банків займаються такі науковці як: Барановський О.І., Захаров О. І., Євенко Т.І., Крупка І.М., Кириченко О. А., Коваленко В. В., Мокій А. І., Фадєєв Д.А.

Невирішені питання. У сучасній науковій літературі багато дослідників розглядають та аналізують діяльність банків тільки по основним показникам та роблять висновки щодо їх ефективності діяльності, але поки що мало науковців розглядають ефективність діяльності банків з точки зору їх фінансово-економічної безпеки.

Метою статті є дослідження сутності фінансової безпеки банків, аналіз її сучасного стану та визначення заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки банків.

Виклад основного матеріалу. Основною метою безпеки банківської діяльності вважається можливість заподіяння банку збитків або упущення вигоди; забезпечення ефективної діяльності банку та якісної реалізації ним операцій та угод. До основних завдань безпеки банківської діяльності входять: захист законних інтересів банку і його працівників; профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації; оперативне реагування елементів структури банку на загрози, що виникають, та негативні тенденції розвитку зовнішніх і внутрішніх обставин; виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіяння банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, перешкоджати їх нормальній діяльності; виявлення та формування причин і умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів; виховання та навчання персо-

налу з питань безпеки; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на підриг безпеки банку; збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних і інформаційних ресурсів банку[1].

Під поняттям «економічна безпека банків» учені розуміють сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційних банків дії чи обставини, попереджені або зведені до такого рівня, при якому вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банківської системи, збереженню й відтворенню її майна та інфраструктури й перешкодити досягненням банками статутних цілей [2].

О.І.Захаров розглядає економічну безпеку банку як стан, за якого забезпечуються стабільність його функціонування, фінансова рівновага й регулярне одержання прибутку, можливість виконання поставлених цілей і завдань, здатність до подальшого розвитку й удосконалення [3].

Важливе значення в діяльності банківських установ має фінансова безпека – це стан захищеності фінансових інтересів банку, його фінансової стійкості, а також середовища, у якому він функціонує. Фінансова безпека банку зумовлена рівнем підтримання ліквідності, впровадженням фінансових інновацій, охороною інформації, збереженням активів, забезпеченням прибутковості. [4]

Отже, фінансово-економічна безпека банківської системи – це, як вважає Р. Гриценкоб, такий її стан, коли фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині чи зовні банківської системи. Забезпечення безпеки банківської системи обумовлене взаємодією інтересів банківських установ і суб'єктів ринкової економіки і, на думку В. Срібного, залежить від таких основних чинників:

- 1) економічної стабільності держави та її рівня залежності від зовнішніх дій інших країн;
- 2) ступеня залежності банківської системи від внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування, зокрема рефінансування і кредитування іноземними банками;
- 3) ступені концентрації активів банківської системи в інших державах або галузях реального сектора економіки; 4) структури власності у банківській сфері. [5]

Аналіз наукової літератури дозволив виявити чинники, які впливають на фінансову та економічну безпеку банків, а саме [1, 2, 3, 6, 7, 8, 9]:

- рівень обов'язкового резервування (для збільшення пропозиції грошей НБУ зменшує норматив обов'язкового резервування, для зменшення пропозиції грошей норматив обов'язкового резервування збільшується);
- рефінансування Національного банку України (необачна політика НБУ може призвести до великих втрат комерційного банку і навіть до його ліквідації);
- система розрахунків (найсерйозніша проблема - некваліфіковане управління керівниками окремих комерційних банків структурою активів і пасивів);
- конкурентне середовище (недобросовісна конкуренція);
- прогалини законодавчої бази (досі відсутній закон про банківську таємницю).
- ступінь впровадження інновацій;
- збереження активів;
- забезпечення прибутковості;
- охорона інформації;
- забезпечення високої винагороди персоналу;
- кваліфікація співробітників;
- організаційна система банків тощо.

На рівні держави банківська безпека забезпечується шляхом визначення комерційних, організаційних технологічних і соціальних пріоритетів (підприємства, галузі, регіону); нормативно-правового забезпечення безпеки банків; налагодження системи оцінок і контролю реальних і потенційних фінансових загроз життєвим інтересам держави; забезпечення ефективного функціонування Національного банку України. На рівні правоохоронних органів забезпечення банківської безпеки потребує розробки методів і засобів попередження й припинення загроз економічним інтересам; стратегії застосування захисних заходів; створення організаційно-правового механізму практичної реалізації захисних заходів; забезпечення дієвості практичних заходів із захисту банків. На рівні окремих банків: забезпечення якісного підбору кадрів банку, їхньої особистості і колективної безпеки; забезпечення економічної та інформаційної безпеки; організація роботи внутрішнього підрозділу безпеки відповідно до покладених на нього завдань і принципів його роботи (рис. 1) [10].

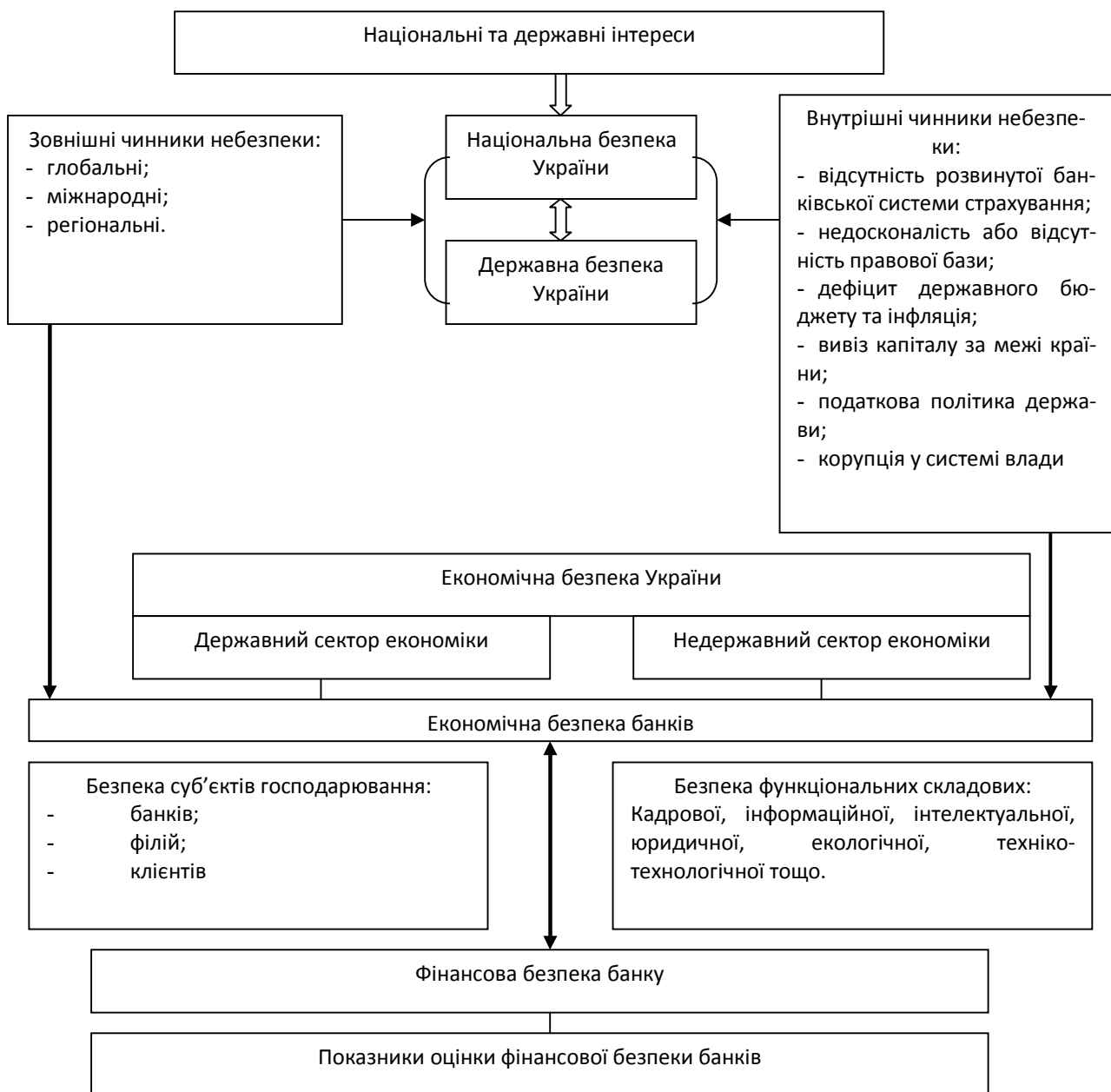

Рисунок 1 – Економічна безпека у системі економічної безпеки України

Таблиця 1 – Основні показники економічної безпеки банківської системи України та їх порогові значення. [4]

Показник	Порогові значення
Грошова маса, % від ВВП	50
Обсяг готівки, % від ВВП	4
Обсяг кредитування банками реального сектора економіки, % від ВВП	Не менше 30
Максимальна ставка відсотка за кредитом	10
Мінімальний прибуток на середньорічний капітал, %	15
Мінімальний прибуток на середньорічні активи, %	3
Рівень сумнівної заборгованості в кредитному портфелі, %	Не більше 10
Адекватність капіталу, %	Не менше 15
Максимальна частка іноземних пасивів, деномінованих в одній	50

Економічна безпека банків та в цілому економічна безпека банківської системи, як і будь-яка інша економічна категорія потребує у постійному моніторингу динаміки своїх показників, що дозволить приймати оперативні заходи щодо підвищення рівня фінансово-економічної безпеки. Так у таблиці 1 представлено основні показники та їх

порогові значення економічної безпеки банківської системи України, які представлено у науковій праці Євенко Т.І.

Однак Крупка І.В., в своїй науковій праці проаналізувала дещо інші економічні нормативи банківської системи України, де вже за допомогою динамічного аналізу цих показників, який наведено на базі даних офіційного інтернет-представництва НБУ, можна простежити реальний стан фінансово-економічної безпеки банківської системи України (табл. 2).

Таблиця 2 – Економічні нормативи у банківській системі України [5,11]

№	Норматив		За станом на 01.01						
			2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	H1	Регулятивний капітал, млн. грн.	72265	123066	135802	160896	178454	192916	169792
2	H2	Норматив адекватності регулятивного капіталу / платоспроможності (не менше 10%)	13,92	14,01	18,08	20,83	18,90	17,55	14,03
3	H3	Норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (не менше 9%)	8,91	11,82	13,91	14,57	14,96	13,85	11,20
4	H4	Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20%)	53,60	62,38	64,45	58,80	58,48	50,85	44,94
5	H5	Норматив поточної ліквідності (не менше 40%)	75,31	75,16	72,90	77,33	70,53	85,81	81,38
6	H6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60%)	39,93	32,99	35,88	91,19	94,73	86,96	83,85
7	H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25%)	22,56	23,04	21,56	21,04	20,76	22,49	
8	H8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	171,06	187,36	169,21	161,20	164,46	190,58	306,58
9	H9	Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (не більше 5%)	2,01	1,66	0,93	0,81	0,57	0,40	0,21
10	H10	Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (не більше 30%)	6,84	5,76	3,31	2,25	2,51	1,82	1,42
11	H11	Норматив інвестування в ціні папери окремо за кожною установою (не більше 15%)	0,58	0,22	0,07	0,05	0,06	0,04	0,01
12	H12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60%)	9,05	5,52	3,12	3,35	3,24	3,26	3,17

Розглянуті у табл. 1 показники дають змогу зробити висновки про стан банківської системи держави, а випадки невиконання нормативів є індикатором потенційної загрози втрати ліквідності та платоспроможності банку. У свою чергу, недосконалість та недотримання нормативів збільшує кількість проблемних банків, що є потенційною загрозою для безпеки всієї системи. В Україні майже щорічно ліквідовують або перебувають у стадії ліквідації кілька банків [10].

Для підтримки фінансово-економічної безпеки банків необхідно проводити такі заходи: [12]

1. Розробка рекомендацій по удосконаленню заходів фінансової безпеки.
2. Взаємодія з правоохоронними органами у питаннях протидії посягань на власність і діяльність банків.
3. Інформаційно-аналітичне дослідження позичальників на стадії звернення їх в банк для отримання кредиту.
4. Участь в проведенні моніторингу кредитних операцій, виявлення ознак вказуючих на можливість невиконання зобов'язань за кредитними договорами.
5. Надання консультацій працівникам банку з питань фінансової безпеки.
6. Формування умов для безпечної роботи співробітників банку, забезпечення їхніх комерційних інтересів.
7. Підтримка технологічної незалежності і конкурентоспроможності, формування високого технічного і технологічного потенціалу.
8. Оптимізація організаційної структури.

Висновки. Враховуючи вище наведене, можна стверджувати, що фінансово-економічна безпека банків є невід'ємною умовою у досягненні фінансово-економічної безпеки держави. Сьогодні низка чинників, які впливають на діяльність банків значно знижують рівень фінансово-економічної безпеки банків, тому державі необхідно постійно проводити моніторинг та запроваджувати оперативні та стратегічні заходи щодо підвищення фінансово-економічної безпеки банків України.

Перелік посилань:

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру/ О.І. Барановський //Економічне прогнозування. – 2006. – №1. –С. 7-32.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський. – К.: Нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 759 с.
3. Захаров О. І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності: навчальний посібник / О. І. Захаров, П.Я. Пригунов. – К.: КНТУ, 2008. – 257 с.
4. Євєнко Т.І. Економічна безпека українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA/2012-1/%D0%84%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
5. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І.М. Крупка // Бізнесінформ. – 2012. - № 6. – С. 168-175.
6. Кириченко О. А. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці / О. А. Кириченко, Ю. Г. Кім // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 12. – С. 53-65.
7. Коваленко В. В. Науково-методологічні основи фінансової стабільності банківської системи та індикатори її оцінки / В. В. Коваленко // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 111-121.
8. Мокій А. І. Зміцнення економічної безпеки держави у процесі поглиблення євроінтеграції (валютно-кредитні та фінансові аспекти) / А.І. Мокій, М. І. Флейчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/MONITOR/Jul08/07.htm>
9. Кириченко О. А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія / О.А. Кириченко, В.С. Сідак. – К. : Ун-т “Крок”, 2008. – 403 с.
10. Кириченко О.А. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, С.В. Мелесик // Актуальні проблеми економіки. -2009. - № 8(98). – С. 223-232.
11. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=4919415&cat_id=84901
12. Фадєєв Д.А. Фінансова безпека банківської діяльності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rusnauka.com/5_NITSB_2009/Economics/40908.doc.htm

Стаття надійшла: 18.03.2015 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Міщенко В.А.